

Povestea întrebărilor

EZLN

1994

3 decembrie 1994,
Comunicat către poporul mexican:
Subcomandante Insurgente Marcos.

Frigul intră pînă la oase în munții ăștia. Ana Maria și Mario sînt cu mine în această expediție, care are loc cu 10 ani înainte de zorii de ianuarie.¹ Cei doi tocmai s-au alăturat armatei de gherilă, iar mie, locotenent de infanterie, mi-a venit rîndul să-i învăț ceea ce alții m-au învățat cîndva: cum să trăiești în munți.

Ieri l-am întîlnit pe Bătrînul Antonio pentru prima dată. Am mințit amîndoi – el a zis că se ducea să vadă de terenul său, eu am zis că eram la vînătoare. Amîndoi știam că celălalt minte și amîndoi știam că celălalt știe asta. Am lăsat-o pe Ana Maria să urmeze direcția expediției, iar eu m-am întors la rîu să văd dacă pot localiza pe hartă, folosind un clizimetru, un deal foarte înalt care se afla înaintea. Și să văd dacă dau de Bătrînul Antonio din nou. Probabil că și el se gîndise la același lucru, fiindcă a apărut în același loc în care îl găsisem ieri.

La fel ca în ziua precedentă, Bătrînul Antonio stă așezat pe pămînt, rezemîndu-se de o ridicătură de mușchi verde, rulîndu-și o țigară. Mă așez în fața lui și îmi aprind pipa. Bătrînul Antonio începe: „Nu ești la vînătoare“.

Îi răspund: „Nu te duci la terenul dumitale“. Ceva mă face să vorbesc formal – de o manieră respectuoasă – cu acest om de o vîrstă nedefinită, cu fața bronzată ca o scoarță de cedru, pe care îl văd a doua oară în viața mea. Bătrînul Antonio zîmbește și adaugă: „Am auzit de voi. În canioane se spune că sînteți hoți. În satul meu, oamenii sînt îngrijorați fiindcă umblați pe aceste poteci“.

„Și dumneata, dumneata crezi că sîntem niște bandiți?“ îi întreb. Bătrînul Antonio dă drumul unui vălătuc lung de fum, tușește și dă din cap. Îmi vine curajul și îi pun altă întrebare: „Atunci cine crezi că sîntem?“

„Aș vrea mai degrabă să îmi spui tu singur“, spune el și mă privește drept în ochi.

„E o poveste lungă“, îi spun. Și încep să îi povestesc de timpurile lui Zapata și Villa, și de revoluție, și pămînt, și nedreptate, și foamete, și ignoranță, și boală, și represiune, și totul. Și termin cu „și de aceea noi sîntem Armata Zapatistă de Eliberare Națională“. Aștept ca Bătrînul Antonio, care s-a uitat tot timpul discursului meu drept la mine, să dea un semn, ceva.

„Mai spune-mi despre Zapata“, îmi zice el după încă un vălătuc și un tușit. Încep cu Anenecuilco², continui cu Plan de Ayala, campania militară, organizarea satelor, trădarea de la Chinameca. Bătrînul Antonio continuă să se uite la mine pînă mă opresc.

„Nu a fost așa“, îmi spune. Luat prin surprindere, tot ce pot să fac e să mă bilbii: „Nu?“ „Nu“, insistă Bătrînul Antonio. „Îți voi spune adevărata istorie a acestui așa-numit Zapata.“

Bătrînul Antonio își scoate tutunul și foițele de rulat țigări și își începe istoria, o istorie în care evenimentele vechi și cele noi se amestecă și se pierd unele în altele, așa cum fumul țigării lui și cel al pipei mele se amestecă și se pierd unul în altul.

„Acum multe istorii, cînd primii zei, cei care au făcut lumea, încă se învîrteau noaptea, erau doi zei pe care îi chema Ik'al și Votán. Cei doi erau de fapt unul. Cînd unul se întorcea, celălalt se arăta, iar cînd acesta din urmă se întorcea, primul se arăta. Erau opuși. Unul era luminat ca o dimineață de mai la rîu, iar celălalt era întunecat ca noaptea înfrigurată și peștera. Erau același lucru. Erau unul, aceștia

¹ Marcos se referă la 1 ianuarie 1994, ziua cînd EZLN a ieșit din jungla Lacandon și a ocupat orașul San Cristóbal de las Casas, anunțîndu-și planurile statului mexican și întregii lumi. (N. tr.)

² Anenecuilco e satul în care Emiliano Zapata a fost ales în 1910 șef al consiliului sătesc, responsabil cu apărarea pămînturilor și apelor satului și recuperarea celor luate cu forța de fermierii bogați. După ce a fost declarat „bandit“ de administrația statului, Zapata a scris în 1911 Plan de Ayala, în care îl denunța pe președintele Madero ca trădător al Revoluției Mexicane și își anunța planurile de a da înapoi oamenilor pămînturile luate de bogați și de a face o reformă agrară, luînd o treime din pămînturile deținute de marii proprietari mexicani pentru a le distribui săracilor. În 1919, Zapata a trădat la Chinameca de colonelul Jesus Guajardo, care îl invitase la masă, dar care îl execută împreună cu escor ta sa. (N. tr.)

doi, fiindcă unul îl făcea pe celălalt. Și ei nu mergeau, ci stăteau întotdeauna, acești doi zei care erau una, fără mișcare.

«Ce să facem?» întrebare a celor doi. «Viața e tristă așa», se lamentară ei, cei doi care erau una, stînd nemișcați.

«Noaptea nu se termină niciodată», spuse Ik'al. «Ziua nu se termină niciodată», spuse Votán. «Hai să mergem», spuse unul, care era doi. «Cum?», întrebă celălalt.

«Unde?», întrebă unul.

Și au observat că se mișcaseră deja puțin, întii ca să întrebe cum, apoi ca să întrebe unde. Unul care era doi se bucură foarte tare cînd văzu că se mișcaseră puțin. Amîndoi ar fi vrut să se miște în același timp, dar nu puteau să facă asta.

«Cum am putea să facem asta?»

Unul vedea înaintea celuilalt și se mișcă puțin, apoi realizează că s-ar putea mișca dacă unul începe primul, apoi urmează celălalt. Căzura de acord ca unul să se miște primul, apoi celălalt. Și așa au început să meargă și acum nimeni nu își mai aduce aminte cine începuse să meargă primul, fiindcă erau fericiți că se mișcau...

«Și cui îi pasă cine a fost primul, din moment ce acum ne mișcăm?», au spus zeii, care erau unul și același, și au rîs împreună, apoi primul acord pe care l-au făcut a fost să danseze, și au dansat, pas mititel după pas, și au dansat multă vreme, fiindcă erau atît de fericiți că s-au găsit unul pe celălalt. Apoi au obosit de atîta dansat și au căutat să facă altceva.

Și atunci au văzut că prima întrebare fusese «Cum ne mișcăm?», iar răspunsul fusese: «Împreună, dar separat și de comun acord». Dar acea întrebare nu mai era importantă, fiindcă realizează că ei mergeau deja, și o altă întrebare apărură cînd se pomeniră în fața a două drumuri: unul dintre drumuri era foarte scurt și mergea doar de acolo pînă dincolo, iar ei puteau să vadă clar că drumul acela se termina imediat, iar fiindcă picioarele lor se bucurau de mers, au spus imediat că primul drum era prea scurt și că nu vor să meargă pe el, astfel încît căzura de acord să meargă pe drumul cel lung.

Și au început să meargă, dar răspunsul lor, alegerea drumului celui lung, deschise o altă întrebare: «Unde ne duce drumul acesta?» S-au gîndit multă vreme la răspuns, și celor doi care erau unul le veni ideea strălucită că nu pot afla unde îi duce drumul decît dacă vor merge pe el. Dacă rămîneau acolo unde erau, nu aveau să afle niciodată unde ducea drumul cel lung.

Cei doi care erau unul își spuseră unul celuilalt: «Atunci să mergem». Și începură să meargă, întii unul, apoi celălalt. Și abia atunci și acolo își dădură seama că dura multă vreme să meargă pe drumul cel lung, astfel că își puseră o altă întrebare: «Cum vom putea merge atîta vreme?» Se opriră să se gîndească o vreme, apoi Ik'al spuse că el nu știe să meargă ziua, iar Votán spuse că îi e teamă să meargă noaptea. Au rămas acolo plîngînd multă vreme.

Și după ce au terminat să se văicărească, căzura de acord că Ik'al putea să meargă doar noaptea, iar Votán doar ziua, și că Ik'al avea să meargă pentru Votán pe timpul nopții. Așa au ajuns să răspundă la întrebarea cum pot merge tot timpul. Și de atunci zeii au mers punînd întrebări și ei nu se opresc niciodată – nu ajung niciodată și nu pleacă niciodată.

Așa au învățat bărbații adevărați și femeile adevărate că întrebările sînt bune pentru a merge, nu cînd stai și nu faci nimic. Și de atunci, cînd bărbații adevărați și femeile adevărate vor să meargă, pun întrebări. Cînd vor să ajungă, pleacă, iar cînd vor să plece, salută. Nu stau nemișcați niciodată.“

Am rămas cu dinții înfiți în partea scurtă a pipei, așteptînd ca Bătrînul Antonio să continue povestea, dar el nu pare că vrea să continue. Temîndu-mă să nu întrerup ceva foarte important, întreb: „Și Zapata?“

Bătrînul Antonio zîmbește: „Ai învățat deja că pentru a cunoaște și pentru a merge trebuie întii să întreb!“

Tușește și își aprinde o altă țigară, pe care nu am observat că a rulat-o, iar prin fumul care iese de pe buzele sale, cuvintele cad ca semințele pe pămînt:

„Cel pe care ei îl numesc Zapata a apărut aici în munți. Nu s-a născut, se zice. Doar a apărut, pur și simplu. Se spune că Ik'al și Votán au venit aici în timpul lungului lor marș, și pentru a nu speria

oamenii buni, ei au devenit unul. Fiindcă după ce merseseră atît de mult împreună, Ik'al și Votán au descoperit că erau unul și același și că se puteau face unul atît în timpul zilei, cît și în timpul nopții. Iar cînd au ajuns aici s-au făcut unul și și-au dat numele de Zapata...”

„Iar Zapata a spus că aici e locul unde a ajuns – aflînd unde duce drumul cel lung. Și a spus că uneori era luminat, alteori întunecat, dar că era unul și același, Votán Zapata și Ik'al Zapata, Zapata cel alb și Zapata cel negru. Cei doi erau același drum pe care îl iau bărbații adevărați și femeile adevărate.”

Bătrînul Antonio scoate din ranița sa o punguță de nailon. În ea e o veche fotografie a lui Emiliano Zapata, din 1910. Zapata ține sabia în mîna stîngă, scoasă pînă la centură. În dreapta are o carabină, la piept două cartușiere încrucișate, una de la stînga la dreapta, cealaltă de la dreapta la stînga. Are o poziție a picioarelor de parcă stă pe loc sau tocmai merge, iar în privirea sa e ceva ce spune: „Sînt aici”, sau „Acum mă pornesc”. Se văd două scări. Pe una, care iese din întuneric, se văd mai mulți zapatiști cu pielea întunecată, ca și cum ar ieși din niște adîncuri; cealaltă, care e luminată, e goală, și nu se vede de unde vine și unde se duce. V-aș minți dacă v-aș spune că eu sînt cel care a observat toate aceste detalii. Bătrînul Antonio mi le-a arătat. Pe spatele fotografiei scrie:

Gral. Emiliano Zapata, jefe del ejército suriano. Gen. Emiliano Zapata, Commander-in-Chief of the Southern Army. Le Général Emiliano Zapata, Chef de l'Armée du Sud. Photo by: Agustín V. Casasola. 1910

Bătrînul Antonio îmi zice: „Am pus multe întrebări fotografiei ăsteia. Așa am ajuns aici”. Tușește și aruncă mukul de țigară. Îmi dă fotografia. „Ține-o”, îmi zice, „ca să înveți cum să pui întrebări... și cum să mergi. E mai bine să spui adio cînd ajungi, în felul ăsta nu e așa dureros cînd pleci”, zice. Îmi dă mîna cînd pleacă, spunîndu-mi că a ajuns. De atunci, Bătrînul Antonio îmi dă bună ziua spunînd „Adio” și pleacă spunînd „Salut”.

Biblioteca Anarhistă

EZLN
Povestea întrebărilor
1994

Din IDEA artă+societate nr. 54

ro.theanarchistlibrary.org